

Beste leerkracht,

Wat fijn dat u aandacht wilt besteden aan streektaal, meertaligheid en thuistaalonderwijs! Deze handreiking biedt u achtergrondinformatie over deze onderwerpen en praktische tips om ze te integreren in uw lessen. Ook als u zelf de taal niet spreekt of er weinig affiniteit mee heeft, zijn er eenvoudige manieren om streektaal en meertaligheid zichtbaar te maken in de klas.

Waarom streektaal en thuistaalonderwijs?

Taal is een belangrijk onderdeel van iemands identiteit. Als een thuistaal ook op school gewaardeerd wordt, voelt een leerling zich beter thuis, wat de leerprestaties ten goede komt. De voordelen van streektaal- en thuistaalonderwijs zijn onder andere:

- ▼ **Culturele identiteit en zelfbeeld:**

Het erkennen van hun thuistaal op school helpt kinderen bij het opbouwen van een positief zelfbeeld en zelfvertrouwen. Kinderen zien zo dat hun taal en cultuur waardevol zijn.

- ▼ **Cognitieve voordelen:**

Het leren van meerdere talen wordt makkelijker naarmate het taalkundig repertoire van een leerling groeit. De ontwikkeling van de thuistaal staat het leren van het Nederlands niet in de weg, maar ondersteunt juist het leren van andere talen.

- ▼ **Betere leerprestaties:**

Leerlingen die zich veilig en gewaardeerd voelen in de klas presteren beter.

- ▼ **Ouderbetrokkenheid:**

Het erkennen van thuistalen versterkt de betrokkenheid van anderstalige ouders bij het onderwijs van hun kinderen, wat de samenwerking tussen school en thuis bevordert.

Wat is het Nedersaksisch?

Het Nedersaksisch wordt in Nederland door ongeveer twee miljoen mensen gesproken in het noorden en oosten van ons land, daarnaast ook in delen van Duitsland en Denemarken. Binnen het Nedersaksisch zijn er verschillende varianten, zoals Gronings, Drents, Sallands, Twents, Achterhoeks, Veluws en Urks. Nedersaksisch wordt in de volksmond ook wel 'dialect' of 'plat' genoemd. Het Nedersaksisch is officieel erkend als regionale taal, wat betekent dat het ook een plek mag krijgen in het onderwijs.

We begrijpen dat het lesprogramma al erg vol is. Daarom richten wij ons op eenvoudige manieren om streektaal en meertaligheid zichtbaar te maken. Hier zijn enkele praktische tips:

- We hopen dat deze handreiking u inspireert om streektaal en thuistalen een plek te geven in het onderwijs. Heeft u vragen of wilt u meer ondersteuning? Neem gerust contact met ons op. Wij denken graag met u mee!

Het team van Centrum Groninger Taal & Cultuur,
Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers/Veluws,
Huus van de Taol en Stellingwarver Schrieversronte.

Dagindeling

Een voorbeeld van geschikte informele momenten om de streektaal in te zetten:

Dagopstart

Woord van de Dag

- ▼ Kies bijvoorbeeld een woord dat aansluit op een thema waarmee gewerkt wordt.

Begroeten

- ▼ Maak de binnenkomst persoonlijk door elkaar te begroeten in de streektaal, wellicht door een kort praatje te maken met elkaar.

Kringgesprek

- ▼ Praat over de streektaal of bespreek of iemand nog met de streektaal in aanraking is gekomen.

Nedersaksisch voorlezen

- ▼ Kies een keer voor een verhaal in de streektaal.

Tussen de lessen door

Woorden laten vallen

- ▼ Gebruik tussendoor woorden in de streektaal, kijk hoe leerlingen hierop reageren en bespreek dit kort met elkaar. Misschien kun je een link leggen naar andere thuistalen.

Complimenten

- ▼ Door de streektaal te gebruiken kun je dezelfde woorden gebruiken voor complimenten en/of feedback

Regionaal nieuwtje

- ▼ Kijk in de ochtend eens naar nieuws uit de omgeving en vertel kort tussendoor een regionaal nieuwtje, dat aansluit bij de streektaal- en cultuur. Dit wekt interesse voor de regio op bij de leerlingen.

Pauze

Zet een filmpje op.

- ▼ Kijk of er Nedersaksisch filmpje of liedje is dat aansluit op je lesstof of het woord van de dag. Hiermee maak je verbinding in je leerstof op een informele manier.

Spreekmoment

- ▼ Praat over de streektaal of bespreek of iemand nog met de de taal in aanraking is gekomen.

Dagafsluiting

Woord van de Dag

- ▼ Herhaal het woord van de dag, en vraag waar de leerlingen het woord voor kunnen gebruiken en waar ze het zijn tegengekomen of kunnen tegenkomen.

Afsluiten

- ▼ Maak de afsluiting en gedag zeggen persoonlijk door afscheid te nemen in de streektaal.

- ▼ Schrijf in de dagplanning een keer een vak of woord in de streektaal op het bord.
- ▼ Hang woordkaarten in de streektaal op bij alledaagse dingen in de klas. Bijvoorbeeld: klok, kast, deurklink, prullenbak.
- ▼ Doe een leuke energizer in de streektaal, zoals “Peerd van Ome Loeks”
- ▼ Doe een bewegend leren activiteit als ren je rot, benoem alledaagse voorwerpen in de streektaal en laat de kinderen deze vinden.
- ▼ Speel levend kwartet met voorwerpen die je al in de klas hebt, benoem de voorwerpen in de streektaal

5/12

Onderbouw activiteiten

Voorlezen Nedersaksisch Prentenboek

Voor de onderbouw kun je een prentenboek in de streektaal inzetten om de taal te integreren. Tijdens het voorlezen van dit prentenboek kun je verschillende activiteiten toepassen. Wij nemen bij deze activiteit het boek de Gruffalo als voorbeeld. Kijk voor meer kinderliteratuur op de websites van de streektaalinstellingen.

Korte activiteit

Zo kun je verschillende woorden uit het boek vooraf met de leerlingen bespreken en de leerlingen hierbij een beweging aanleren. Wanneer de leerlingen het woord dan horen tijdens het voorlezen, moeten ze de beweging maken. Bijvoorbeeld: Bij elk dier een beweging als klappen, springen, staan of een rondje om de stoel. Je leest het boek voor en de leerlingen voeren ondertussen de bewegingen uit bij het horen van het woord.

Lange activiteit

Een andere activiteit bij dit boek, wat iets meer tijd en voorbereiding kost is deze:

Gruffalo Zoektocht

Tijd

15 minuten

Doelen

- ▼ Bevordering van luistervaardigheid en begrijpend luisteren
- ▼ Stimuleren van beweging en samenwerking
- ▼ Versterken van het geheugen door het herkennen van de dieren en hun rol in het verhaal

Materialen

- ▼ Prentenboek De Gruffalo
- ▼ Afbeeldingen van de Gruffalo en andere dieren uit het boek (muis, uil, slang, vos)
- ▼ Karton of stevig papier
- ▼ Schaar
- ▼ Lamineermachine (optioneel)
- ▼ Blauwe, groene, en bruine crêpepapier of stoffen
- ▼ Plakband of punaises

Vorbereiding

- ▼ Print en knip afbeeldingen van de Gruffalo en de andere dieren uit het boek. (zie printblad)
- ▼ Print en knip een muis voor elke leerling.
- ▼ Lamineer de afbeeldingen om ze duurzamer te maken (optioneel).
- ▼ Verspreid de afbeeldingen door het klaslokaal of een buitenruimte. Plaats ze op logische plekken: de uil in een "boom" (bijvoorbeeld aan de muur met groen crêpepapier), de slang bij "rotsen" (stapels boeken of kussens), enzovoort.

Uitvoering

- ▼ Lees het verhaal van “De Gruffalo” voor aan de kinderen.
- ▼ Leg na het voorlezen uit dat de dieren uit het verhaal zich in de klas (of buiten) hebben verstopt en dat de kinderen ze moeten vinden.
- ▼ Geef elk kind een kleine afbeelding van de muis, zodat ze weten wie ze helpen zoeken.
- ▼ Laat de kinderen op zoek gaan naar de afbeeldingen van de dieren. Wanneer ze een dier vinden, moeten ze het dier meenemen naar de leerkracht en het dier benoemen. Hierna vertellen ze iets over het dier uit het verhaal. Onthoud goed hoeveel dieren er zijn verstopt zodat het duidelijk is wanneer het spel is afgelopen.
- ▼ Zodra alle dieren gevonden zijn, verzamelen de kinderen zich weer in een kring. Bespreek kort de vondsten en herhaal eventueel een deel van het verhaal waarbij de gevonden dieren betrokken zijn.

Deze activiteit zorgt ervoor dat de kinderen actief betrokken zijn bij het verhaal en de personages beter leren kennen op een speelse manier.

Middenbouw activiteiten

Energizer Peerd van Ome Loeks

Een energizer is een leuke en interactieve manier om energie en enthousiasme in de klas te brengen. Hier is een energizer genaamd "Het Peerd van Ome Loeks" die je kunt gebruiken voor een korte, leuke onderbreking tijdens de lessen.

Tijd

10 minuten

Doelen

- ▼ De leerlingen een korte fysieke en mentale pauze geven.
- ▼ Het groepsgevoel versterken.
- ▼ Energie en focus terugbrengen in de les.

1. Uitleg van de Energizer (eventueel in de streektaal)

- ▼ Leg de leerlingen uit dat ze gaan deelnemen aan een paardenrace.
- ▼ Vertel dat ze verschillende acties moeten uitvoeren wanneer ze bepaalde woorden horen.
- ▼ Vertel de leerlingen welke acties horen bij welke woorden:
 - › "Start!" - De leerlingen doen alsof ze op een paard stappen en beginnen ter plekke te draven.
 - › "Vlugger" - De leerlingen doen alsof hun paard sneller gaat en draven sneller op hun plaats.
 - › "Springn" - De leerlingen springen in de lucht alsof hun paard over een hindernis springt.
 - › "langzaam/langzaam" - De leerlingen doen alsof hun paard langzamer gaat en draven langzamer op hun plaats.
 - › "Finish!" - De leerlingen stoppen met draven en juichen alsof ze de race hebben gewonnen.

2. De Paardenrace

- ▼ Begin de race door "Start!" te roepen.
- ▼ Roep vervolgens de andere commando's in willekeurige volgorde en varieer de snelheid om het spannend te houden.
- ▼ Eindig de race met "Finish!" en laat de leerlingen juichen.

Variatie:

Laat een leerling nu de leider spelen.

3. Afsluiting

- ▼ Bedank de leerlingen voor hun deelname.
- ▼ Vraag of ze het leuk vonden en of ze zich nu meer energiek voelen.
- ▼ Ga door met de volgende lesactiviteit.

Bovenbouw activiteiten

Levend memory

Levend Memory met Woorden is een interactieve en educatieve energizer die leerlingen helpt met het oefenen van woordenschat, spelling, en geheugen. Hier is een stap-voor-stap uitleg van hoe je dit spel kunt spelen:

Doelgroep

Groep 6-8 (basisschool) of onderbouw middelbare school

Tijd

15-20 minuten

Doelen

- ▼ Woordenschat en geheugen van de leerlingen verbeteren.
- ▼ Samenwerking en communicatie bevorderen.
- ▼ Energieniveau en betrokkenheid in de klas verhogen.

Benodigde materialen

- ▼ Woordkaartjes

Vorbereiding

1. Maak een set van woordkaartjes. Schrijf elk woord op twee kaartjes (dus twee kaartjes per woord 1 kaartje met het woord in het Nederlands en 1 woord in de streektaal).
2. Zorg ervoor dat er genoeg kaartjes zijn voor het aantal leerlingen. Bij een oneven aantal leerlingen kun je zelf meedoen of een leerling als spelleider laten fungeren.

Activiteit

1. Uitleg van het Spel

- ▼ Vertel de leerlingen dat ze levend memory gaan spelen.
- ▼ Leg uit dat iedereen een kaartje krijgt met een woord erop. Ze mogen dit woord niet aan anderen laten zien.

2. Verdeling van de kaartjes

- ▼ Geef elke leerling een kaartje met een woord erop. Zorg ervoor dat de kaartjes gelijkmatig verdeeld zijn en dat elk woord twee keer voorkomt.

3. Het spel spelen

Twee leerlingen spelen tegen elkaar. Ze wijzen om de beurt twee medeleerlingen aan. De aangewezen leerlingen beelden hun woord uit. De leerling die aan de beurt is, raadt het woord. Als de woorden overeenkomen, verdient de leerling die aan de beurt was een punt.

4. Nabespreking

Besprek kort hoe het spel ging. Vraag bijvoorbeeld:

- ▼ Hoe vonden jullie het om zo te communiceren?
- ▼ Wat was het moeilijkste woord om uit te beelden / te omschrijven?
- ▼ Hebben jullie nieuwe woorden geleerd?

Variaties:

▼ Themawoorden

Gebruik woorden die passen bij het onderwerp van de les. Denk hiervoor aan een thema als "feest", "seizoenen", of "eten". Hiervoor kunnen de online woordenboeken worden gebruikt.

▼ Beschrijving geven

Laat leerlingen elkaar een korte beschrijving geven van hun woord in plaats van het uit te beelden, zonder het woord zelf te zeggen.

Handreiking - Streektaal, meertaligheid en thuistaalonderwijs: waarom en hoe?

Handreiking streektaal in de klas – bijlage Veluws

Aanvulling op de digitale woordenboeken

De Veluwse streektaal kent veel regionale variatie en weinig digitale documentatie. Naast de website van het ECAL, zijn er enkele andere online woordenboeken die gebruikt kunnen worden:

- Het Elektronisch Woordenboek van de Gelderse Dialecten (e-WGD): www.e-wgd.nl, waarin u woorden per plaatsnaam kunt filteren.
- Het Digitale Woordenboek van de Stichting Dialect Heerde Waopmvelde, via www.sdhw.nl.

Er zijn ook nog fysieke woordenboeken van lokale varianten in omloop. Deze kunnen beschikbaar zijn bij uw lokale Bibliotheek of historische vereniging.

Veluwse educatiematerialen

- Wiesneus Veluwe en streektaalgastles: het hele jaar door gratis aan te vragen bij uw lokale Bibliotheek of direct bij het ECAL. Stuur hiervoor een mail naar Susanne Braamburg, Veluwse streektaalfunctionaris: s.braamburg@ecal.nu
- De Gruffalo in 't Veluws: het voorleesboekje is voor scholen, bibliotheken, kinderdagverblijven en gastouders gratis (excl. verzendkosten) aan te vragen via info@ecal.nu. Voor particulier gebruik is hij te bestellen op www.achterhoekseboeken.nl.
- Veluws educatiepakket voor basisscholen: als aanvulling op de activiteiten die in de handreiking worden voorgesteld, zijn er nog negen andere kleinschalige activiteiten beschikbaar, inclusief materialen. Het pakket is te vinden en te downloaden op www.ecal.nu/veluwe.